

O. Kornev

MANAGEMENT OF PROJECT CONSTRUCTION CORPORATE INFORMATIVE SYSTEM

The stages of the use of control system are considered on domestic enterprises. The basic stages of CIS introduction were expounded and problem questions, arising up at her construction.

Key words: resources of enterprise, corporate informative system, planning.

© О. Корнєв

Надійшла до редакції 21.06.2010

УДК 658

ОБ'ЄДНАННЯ ПІДПРИЄМСТВ: АНАЛІЗ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ

КРИСТІНА КОСІВСЬКА,

аспірант кафедри фінансів Національного університету "Львівська політехніка"

У статті розглянуто найбільш розповсюджені підходи до визначення об'єднань підприємств, виділено притаманні їм переваги й недоліки. Зроблено висновок, що для означення результату процесу об'єднання підприємств доцільно вживати термін "інтегрована структура" як такий, що характеризує саме результат процесу, а не його суб'єкта. Також запропоновано авторське визначення терміна "інтегрована структура".

Ключові слова: об'єднання підприємств, інтегрована структура бізнесу, інтегровані підприємницькі структури, великомасштабні економіко-виробничі системи, виробничо-господарська структура, інтегрована структура.

Постановка проблеми. Як показує світовий досвід розвинутих країн, інтеграційні процеси приводять до помітних результатів як у світовій економіці в цілому, так і в економіках окремих країн. Ця ситуація відповідає й сучасним тенденціям формування корпоративного сектора в країнах, що розвиваються, і потребам інтеграції української економіки у світове господарське товариство.

При цьому необхідно відзначити, що основним фактором, який гальмує інвестиційні процеси у вітчизняній економіці, є відсутність довіри до держави й недержавних інвесторів. Тобто інвестиційна підтримка на сучасному етапі повинна здійснюватись на основі створення таких умов господарювання, які б забезпечували підприємствам можливість самостійно акумулювати кошти для інвестицій у виробничу сферу, зокрема через стимулювання створення інтегрованих структур.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням функціонування різних типів об'єднань підприємств присвячували свої праці такі науковці, як І. В. Алексєєв, А. І. Бажанова, Г. М. Брусильцева, П. Ю. Буряк, О. І. Гаrafoнова, В. М. Горбатов, І. В. Зятковський, М. О. Кизим, М. К. Колісник, Ю. В. Параніч, А. А. Пилипенко,

В. С. Пономаренко, Л. І. Федулова, І. В. Ярошенко, І. В. Ялдіні та інші.

Слід зауважити, що разом із терміном "об'єднання підприємств" більшість із названих фахівців уживають синонімічні терміни: "інтегровані структури бізнесу", "інтегровані структури суб'єктів господарювання", "інтегровані підприємницькі структури", "інтегровані корпоративні структури", "корпоративні структури", "диверсифікована корпорація", "великомасштабні економіко-виробничі системи", "виробничо-господарські структури", "інтегровані виробничо-господарські структури", "інтеграційні структури".

Метою статті є аналіз існуючих підходів до визначення термінів, що найчастіше використовуються для означення об'єднання підприємств та інших суб'єктів господарювання, а також аналіз самих термінів із метою найбільш точного означення такого утворення.

Виклад основного матеріалу. Об'єднання підприємств - це господарська організація, утворена в складі двох або більше підприємств з метою координації їх виробничої, наукової та іншої діяльності для вирішення спільних економічних та соціальних завдань [1, ст. 118].

№ 4 (104) липень-серпень 2010 р.

Об'єднання підприємств утворюються підприємствами на добровільних засадах або за рішенням органів, які відповідно до Господарського кодексу [1] та інших законів мають право утворювати об'єднання підприємств. До об'єднань підприємств в Україні можуть входити підприємства, утворені за законодавством інших держав, а підприємства України можуть входити в об'єднання підприємств, утворені на території інших держав.

Об'єднання підприємств утворюються на невизначений строк або як тимчасові об'єднання [1, ст. 118].

Залежно від порядку заснування об'єднання підприємств можуть утворюватися як господарські об'єднання або як державні чи комунальні господарські об'єднання.

Господарське об'єднання - об'єднання підприємств, утворене за ініціативою підприємств, незалежно від їх виду, які на добровільних засадах об'єднали свою господарську діяльність.

Державне (комунальне) господарське об'єднання - об'єднання підприємств, утворене державними (комунальними) підприємствами за рішенням Кабінету Міністрів України, або, у визначених законом випадках, рішенням міністерств (інших органів, до сфери управління яких входять підприємства, що утворюють об'єднання), або рішенням компетентних органів місцевого самоврядування [1, ст. 119].

Під час об'єднання підприємства - учасники об'єднання підприємств зберігають статус юридичної особи незалежно від організаційно-правової форми об'єднання і мають право:

- добровільно вийти з об'єднання на умовах і в порядку, визначеному установчим договором про його утворення чи статутом господарського об'єднання;
- бути членом інших об'єднань підприємств, якщо законом, засновницьким договором чи статутом господарського об'єднання не встановлено інше;
- одержувати від господарського об'єднання в установленому порядку інформацію, пов'язану з інтересами підприємства;
- одержувати частину прибутку від діяльності господарського об'єднання відповідно до його статуту.

Серед вітчизняних економістів існують різноманітні точки зору на потрібну назву об'єднань підприємств.

Так, представники харківської школи (В. М. Горбатов, А. А. Пилипенко, В. С. Пономаренко, І. В. Ярошенко) найчастіше використовують визначення "інтегрована структура бізнесу" (ІСБ), розуміючи під ним сукупність неоднорідних за складом економічних агентів, кожен з яких має властиві тільки йому характеристики, між якими виникають істотні й регулярні взаємозв'язки, що спричиняють взаємообумовлений вплив один на одного [2, с. 86].

І. В. Ялдин також дає означення результату об'єднання підприємств використовуює поняття ІСБ, проте він вважає за необхідне розглядати його в рамках компетентнісного підходу й визначати як компліментарний пул компетенцій (КПК) її учасників, відповідний до консолідованого вектора цілей об'єднання підприємств, стійкість розвитку якого реалізується через узгодження параметрів змін факторів забезпечення наявних компетенцій та очікувань суб'єктів інтеграційної взаємодії [3, с. 104-105]. Компетенцію він трактує як здатність чи спроможність певного суб'єкта вирішувати

певний клас професійних завдань [Там само].

Ю. В. Параніч у своїй дисертаційній роботі вводить поняття *інтегровані структури суб'єктів господарювання* - різноманітні угруповання окремих суб'єктів господарювання, що мають будь-які визначені ланцюгові зв'язки та встановлюють між собою відповідні відносини економічного та фінансового характеру з метою досягнення синергічного ефекту різного ступеня в результаті їх діяльності [4, с. 6].

П. Ю. Буряк виділяє *інтегровані підприємницькі структури*, розуміючи під ними об'єднання економічно самостійних підприємств (організацій), що створюються на основі консолідації активів або реалізації договірних (контрактних) відносин для здійснення спільної діяльності та досягнення спільної мети в умовах ринкової трансформації української економіки [5, с. 124].

На думку автора, терміни "інтегрована структура бізнесу", "інтегровані структури суб'єктів господарювання" чи "інтегровані підприємницькі структури" є надто складними, оскільки в економіці мова йде саме про певні господарюючі суб'єкти й уточнення доцільне лише в рамках певної галузі чи виду діяльності.

О. І. Гарафонова рекомендує вживати термін "*інтегрована корпоративна структура*" й визначати його як договірне об'єднання підприємств з метою підвищення конкурентоспроможності кожного з них (або домінуючого підприємства) та всього об'єднання на основі балансування інтересів підприємств, що його утворюють, шляхом поєднання та ефективного переміщення ресурсів [6, с. 8].

І. В. Зятковський під терміном "*інтегрована корпоративна структура*" розуміє інтегровану структуру, яка дає змогу акумулювати фінансові ресурси з метою здійснення інвестицій у сфері суспільного виробництва й максимізувати фінансові ресурси всіх учасників групи, реалізувати мету, що поставили перед собою власники об'єднаних бізнес-одиниць [7, с. 483].

Дуже подібний за змістом термін ("*корпоративна структура*") вводить у науковий обіг Л. І. Федулова, розуміючи під ним сукупність окремих одиниць, організованих у єдину систему (як об'єднання капіталів, де відбувається їх взаємодія та перетворення в єдину систему корпоративного капіталу, і як складне економічне утворення, що відображає статутне злиття простих економічних одиниць), де кожна складова корпоративної системи може функціонувати лише завдяки взаємодії з іншими елементами і являє собою внутрішню організацію, що розвивається за власними законами й набуває свого змісту в інтеграції за виробничо-технологічними та фінансовими зв'язками [8, с. 11].

В. В. Демиденко та С. Л. Демиденко пропонують використовувати поняття "*диверсифікована корпорація*" - інтегроване підприємницьке середовище, у якому в рамках загальної стратегії і з використанням єдиного фінансового й інформаційного потоку діє горизонтально інтегрована сукупність вертикально інтегрованих виробництв [9, с. 155].

Додавання до визначення "інтегрована структура" терміна "корпорація" або "корпоративна" не вважається нами за доцільне, оскільки вказує на певне відношення до виду інтеграції й суттєво обмежує поняття.

Термін "*великомасштабні економіко-виробничі*

систему" (ВЕВС) уживає М. О. Кизим для означення системи різних рівнів ієрархії, котрі включають в себе не менше трьох об'єктів управління, що виконують одну або декілька виробничо-технологічних функцій, пов'язані між собою складними матеріально-фінансовими потоками, при чому більше 50 % потужностей цих об'єктів припадає на забезпечення внутрішніх зв'язків, вони мають спільну систему управління у вигляді м'якої або жорсткої організаційної структури [10, с. 14].

Наведене визначення вважається авторами недоцільним, оскільки об'єднання підприємств не завжди може бути великомасштабним, а термін "система" за визначенням "Великого тлумачного словника сучасної української мови" означає порядок, зумовлений правильним, плановим розташуванням і взаємним зв'язком частин чого-небудь [11, с. 1320] і, на нашу думку, не пов'язаний з об'єднанням підприємств та їх організацією.

І. В. Алексєєв та М. К. Колісник використовують поняття "виробничо-господарська структура". Зокрема, І. В. Алексєєв вважає виробничо-господарську структуру форму господарювання, яка може об'єднувати в одному понятті різні за своїм виробничо-господарським змістом, за організаційно-правовою формою, за масштабами виробничо-господарської діяльності та іншими ознаками підприємства, угруповання підприємств, а також їх об'єднання з установами та організаціями інших сфер економічної діяльності, наприклад, банками, фінансовими та страховими компаніями тощо [12, с. 8].

М. К. Колісник визначає виробничо-господарську структуру як об'єднання нефінансових корпорацій із фінансово-кредитними установами, усередині яких можна перерозподіляти фінансові ресурси на користь підприємств, які знаходяться в стадії інноваційних перетворень [13, с.42]. Але термін "виробничо-господарська структура" до об'єднання підприємств указує прямо на діяльність, пов'язану зі спільним виробництвом й обміном матеріальними та нематеріальними благами певної структури, а не на інтеграцію, об'єднання господарюючих суб'єктів.

А. І. Бажанова розглядає *інтегровану виробничо-господарську структуру* як добровільне об'єднання двох або більше юридичних осіб, які повністю або частково поєднали свої матеріальні або нематеріальні ресурси з метою здійснення спільної виробничої, інвестиційної, наукової, комерційної та/або інших видів діяльності, координації дій, захисту своїх прав, відстоювання спільних інтересів, що не суперечать чинному законодавству й базуються на спільності завдань, які прагнуть вирішити підприємства при об'єднанні чи єдності їх матеріальних інтересів, або технологічній спільності процесів виробництва, централізації управління тощо, і діє на підставі установчих документів [14, с. 6]. Такий термін є більш прийнятним, оскільки вказує на інтеграцію, проте занадто розлогим, що відразу уможливіє його ширше трактування.

З огляду на зазначені недоліки розглянутих вище визначень, проаналізуємо термін "інтегрована структура". Для адекватного визначення цього поняття необхідно звернутись до словників і попередньо означити його складові.

Загалом інтеграція походить від лат. *integrum* -

ціле, суцільне; *integration* - відновлення, заповнення, у широкому сенсі означає об'єднання, взаємопроникнення.

У Великому тлумачному словнику української мови зазначається, що інтеграція - це об'єднання в ціле будь-яких окремих частин; об'єднання та координація дій різних частин цілісної системи [11, с. 508].

В економічній енциклопедії інтеграція - це поступове зближення та об'єднання економічних суб'єктів у процесі їх взаємодії (взаємовпливу, взаємопроникнення, взаємозбагачення та ін.) [15, с. 668].

А. Г. Загородній та Г. Л. Вознюк у фінансово-економічному словнику визначають інтеграцію як повне або часткове об'єднання підприємств для виробництва певної продукції з мінімальними затратами фінансових і матеріальних ресурсів [16, с. 240].

В. Д. Савченко під інтеграцією розуміє установлення таких відносин між підприємствами (юридичними особами), що забезпечують довгострокове зближення генеральних цілей інтегруючого й інтегрованого підприємства [17, с. 27].

Отже, усі проаналізовані варіанти містять визначення інтеграції як об'єднання, тому ми й надалі будемо вживати це слово саме в такому значенні.

У зв'язку із цим неправильним є словосполучення "інтеграційне об'єднання", яке також досить часто вживається в економічній літературі, оскільки фактично означає "об'єднання об'єднання".

Наступним кроком нашого розгляду є вибір між термінами: "інтегрована" та "інтеграційна".

Так, Г. М. Брусильцева вживає термін "інтеграційна структура" у значення форми взаємодії між підприємствами, установами, науково-дослідними організаціями та фінансовими структурами, яка спрямована на поєднання можливостей високотехнологічного виробництва й концентрованого фінансового капіталу з метою забезпечення стабільності умов функціонування підприємств, створення необхідного інвестиційного потенціалу для інноваційного розвитку [18, с. 4].

Звернемось до Великого тлумачного словника сучасної української мови. Термін "інтегрована" означає основана на об'єднанні, інтеграції, комплексна; а "інтеграційна" ототожнюється з поняттям "інтегративна" і належить до інтеграції [11, с. 508]. У зв'язку із цим будемо вважати доцільнішим використовувати перший термін, оскільки він, на нашу думку, краще відображає означене поняття.

Наступною складовою терміна "інтегрована структура" є поняття "структура" - це взаєморозміщення та взаємозв'язок складових частин цілого; будова [11, с. 1413].

В економічній енциклопедії зустрічається визначення "економічна структура" як спосіб взаємозв'язку між елементами та компонентами економічної системи, її внутрішня організація [19, с. 500].

Хоча багато авторів вважають цей термін неправильним, оскільки він не дає відповіді на питання про тип інтеграції, наведене визначення, на нашу думку, навпаки, узагальнює різні форми інтеграції та найкраще їх описує.

Тому пропонується вживати саме термін "*інтегрована структура*", розуміючи під ним структуру, створену суб'єктами господарювання, можливо, неоднорідними за своєю діяльністю, з визначеними

організаційними, виробничо-технологічними, фінансовими та іншими зв'язками, з метою стабілізації функціонування учасників, покращення показників їх діяльності та для досягнення певної спільної мети.

Підсумовуючи виконаний аналіз, можна зробити **ВИСНОВОК**, що сьогодні існує багато варіантів терміносполучень для означення поняття "об'єднання підприємств". Безумовно, кожне з них має право на існування, свої переваги й недоліки, проте, на думку автора, найкраще характеризує обране поняття термін "інтегрована структура", оскільки він є найбільш загальним для характеристики об'єднань підприємств.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV [Електронний ресурс]. - Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=436-15>.
2. Пилипенко А. А. Конкурентна стратегія й формування системи стратегічного управління розвитком інтегрованої структури бізнесу / А. А. Пилипенко // Коммунальное хозяйство городов : научно-технический сборник. - 2008. - № 82. - С. 84-91.
3. Ялдин І. В. Ресурсно-компетентнісний підхід до організації управління життєдіяльності інтегрованих структур / І. В. Ялдин // Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики : збірник наукових праць. - 2009. - № 2 (7). - С. 104-113.
4. Параніч Ю. В. Фінансове забезпечення розвитку інтегрованих структур суб'єктів господарювання : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.04.01 "Фінанси, грошовий обіг і кредит" / Ю. В. Параніч. - Харків, 2005. - 23 с.
5. Буряк П. Ю. Інтегровані підприємницькі структури: формування, ефективність, потенціал : [монографія] / П. Ю. Буряк. - Львів : Логос, 2007. - 467 с.
6. Гарафонов О. І. Організаційний механізм реструктуризації інтегрованих корпоративних структур : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.06.01 "Економіка, організація і управління підприємствами" / О. І. Гарафонов. - К., 2006. - 21 с.
7. Зятковський І. В. Інтегровані корпоративні структури в умовах транзитивної економіки: відповідність нормам світової господарської та правової практики / І. В. Зятковський // Журнал європейської економіки. - 2005. - № 4. - С. 481-496.
8. Федулова Л. І. Інтеграційні процеси корпоративних структур: можливості для інноваційного розвитку економіки України / Л. І. Федулова // Економіка і прогнозування. - 2007. - № 3. - С. 9-31.
9. Демиденко В. В. Розвиток та ефективність функціонування диверсифікованих корпорацій / В. В. Демиденко, С. Л. Демиденко // Збірник наукових праць Черкаського державного технологічного університету. - 2008. - № 21. - Ч. 2. - С. 155-158.
10. Кизим Н. А. Крупномасштабные экономико-производственные системы: организация и хозяйствование / Н. А. Кизим. - Харьков : БизнесИнформ, 1999. - 228 с.
11. Великий тлумачний словник сучасної української мови (з дод. і допов.) / [уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел]. - К. : Ірпінськ : ВТФ "Перун", 2005. - 1728 с.
12. Алексеев І. В. Стратегії та регулювання інноваційного розвитку виробничо-господарських структур : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня док. екон. наук : спец. 08.02.03 "Організація управління, планування і регулювання економікою" / І. В. Алексеев. - К., 2002. - 35 с.
13. Проблеми фінансово-кредитного регулювання інноваційного розвитку виробничо-господарських структур : [монографія] / [Кузьмін О. Є., Алексеев І. В., Колісник М. К., Мороз А. С., Мельник О. Г. та ін. ; за заг. ред. О. Є. Кузьміна, І. В. Алексеева]. - Львів : Вид-во НУ "ЛП", 2007. - 152 с.
14. Бажанова А. І. Організування та інвестування інтегрованих виробничо-господарських структур : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.02.03 "Організація управління, планування і регулювання економікою" / А. І. Бажанова. - Львів, 2003. - 23 с.
15. Економічна енциклопедія : у 3 т. / [редкол. Мочерний С. В. (відп. ред.) та ін.]. - К. : Академія, 2000. - Т. 1. - 864 с.
16. Загородній А. Г. Фінансово-економічний словник / А. Г. Загородній, Г. Л. Вознюк. - Львів : Вид-во НУ "ЛП", 2005. - 714 с.
17. Савченко В. Д. Економіка й організація діяльності об'єднань підприємств / В. Д. Савченко. - Харків : Харків. нац. аграр. ун-т ім. В. В. Докучаєва, 2005. - 272 с.
18. Брусільцева Г. М. Оцінка функціонування інтеграційних структур у машинобудівній промисловості : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : спец. 08.00.04 "Економіка та управління підприємствами" / Г. М. Брусільцева. - Харків, 2008. - 18 с.
19. Економічна енциклопедія : у 3 т. / [редкол. Мочерний С. В. (відп. ред.) та ін.]. - К. : Академія, 2002. - Т. 3. - 952 с.

K. Kosivs'ka

CONSOLIDATION OF ENTERPRISES: ANALYZING APPROACHES OF DEFINITIONS

The article reviews the most common approaches to identify associations of enterprises, with emphasis on its inherent advantages and disadvantages. Conclusion is that for determination results of associations of enterprises recommended to use a term "integrated structure", as such, that characterizes the result of process exactly, but not him subject. The author also determines the term "integrated structure".

Key words: business associations, integrated business structure, integrated businesses, large-scale economic production systems, industrial and economic structure, integrated structure.

© К. Косівська

Надійшла до редакції 24.06.2010

№ 4 (104) липень-серпень 2010 р.